

Crisia

Vol. LV, Supliment nr. 1, 2025

INTERFERENȚE. TRECUT, PREZENT, VIITOR

Lucrările Sesiunii Internaționale de Comunicări Științifice
a Muzeului Țării Crișurilor Oradea – Complex Muzeal
10-11 octombrie 2025

Coordonatori:

Gabriel Moisa • Sorin Șipoș

Colectiv redacțional:

**Gruia Fazecaș • Florina Ciure • Ioan Goman
Cornel Abrudan • Ioan Ciorba**

Editura Muzeului Țării Crișurilor
Oradea, 2026

DRAMA ISTORICĂ NAȚIONALĂ PE SCENELE DIN TRANSILVANIA ȘI BANAT ÎN ANII REGIMULUI IDEOCRATIC DE STÂNGA

Veronica TURCUȘ*

NATIONAL HISTORICAL DRAMA ON THE STAGES OF TRANSYLVANIA AND BANAT DURING THE YEARS OF THE FAR-LEFT IDEOCRATIC REGIME

ABSTRACT

In the first post-war years, national historical plays were not performed on the stages of Transylvania and Banat because highlighting patriotic feelings did not suit the Soviet occupier. The relative respite of 1956 also marked their return to the theatrical repertoire, so that during the period of controlled opening, the request of the officials was precisely to increase the number of works with historical themes in national dramaturgy. The emergence of national communism also meant the requirement to draft, for propaganda purposes, a vast artistic chronicle dedicated to the past of the Romanian people, the stages of Transylvanian and Banat theaters proposing historical cycles, made up of various plays. Both classical authors and the creation of contemporary ones are represented, the latter often written to coincide with anniversaries or commemorations celebrated by the regime (see especially the centenary of the Independence of Romania, the death of Avram Iancu or the bicentenary of Horea's Uprising). A particularity of the Transylvanian and Banat stages remains the prevalent representation of historical dramas written by Transylvanian authors, or that had direct contact with the regional space, the staging of plays with a Transylvanian subject, and the highlighting of local heroes.

Keywords: communism, theatre, national dramaturgy, Transylvanian stages, local authors

La finele celui de-Al Doilea Război Mondial, în noul context politic marcat de ocupația sovietică, mișcarea teatrală din România a cunoscut faza incipientă a ideologizării forțate. În vederea „cultivării maselor” au fost înființate teatre susținute de autorități și destinate diseminării artei teatrale la nivel popular. În octombrie 1945, la București, ia naștere Teatrul Poporului sub conducerea vechiului militant socialist N. D. Cocea și în același an vor fi înființate filiale ale Teatrului Poporului, în special în orașele din Transilvania și Banat (Timișoara, Arad), politică dusă mai departe în perioada 1946-47, când apar astfel de teatre ale poporului la Târgu Mureș, Sibiu, Sfântu Gheorghe, Brașov, apoi la Cluj (transferat la Turda). Repertoriul prezentat era compus din capodopere ale clasicilor dramaturgiei române și universale, dar și din piese sovietice ori noi, autohtone, în care încep să fie propuse figurile predilecte ale propagandei comuniste (proletari, țărani confrunțați cu realitățile prezentului, intelectuali surprinși în contextul unei lumi în schimbare etc.)¹. În repertoriile marilor teatre ale țării, selectarea pieselor și a autorilor jucați începea să corespundă unei anumite direcții ideologice. În schimb, la Naționalul bucureștean, piesa *Despot Vodă* de Vasile Alecsandri a fost scoasă în 1945 din repertoriu din cauza tiradelor sale patriotice și, treptat, scena a fost invadată de piese de factură proletcultistă.

Începând cu anul 1948, au fost etatizate companiile particulare, teatrele poporului au fost transformate în teatre de stat și s-a urmărit diseminarea activității teatrale la nivelul țării în sensul popularizării sale extreme, așa că la finele anilor '70 funcționau în România un număr de 38 de teatre dramatice, dintre care șase aveau statutul de teatru național².

Odată depășit „obsedantul deceniu”, perioada deschiderii controlate a fost marcată și de o relativă descentralizare și libertate de expresie artistică. Cerința oficialităților era, în zorii comunismului național, sporirea numărului de lucrări cu tematică istorică ale dramaturgiei naționale. Este de aceea încurajată, alături de fireasca stimulare a creației dramaturgilor contemporani, cercetarea fondurilor S ale bibliotecilor, acum puse la dispoziția criticilor de teatru, regizorilor și artiștilor în vederea „recuperării” autorilor și a pieselor

*Institutul de Istorie „George Barițiu” Cluj-Napoca al Academiei Române; e-mail: vturcus@yahoo.it; ORCID: 0009-0000-4253-8050.

¹ Miruna Runcan, *Teatralizarea și reteatralizarea în România (1920-1960)*, ed. a II-a, LiterNet, 2014, p. 128-134; *Teatrul românesc contemporan, 1944-1974*, coord. Simion Alterescu, Ion Zamfirescu, București, Editura Meridiane, 1975, p. 12.

² Daniela Gheorghe, Ion Cazaban, *Teatrul românesc (1948-1989)*, în *Istoria Românilor*. Vol. X, *România în anii 1948-1989*, coord. acad. Dinu C. Giurescu, București, Editura Enciclopedică, 2013, p. 1103.

istorice puse la index în „obsedantul deceniu”. Este astfel repropus, de exemplu, Nicolae Iorga ca dramaturg (în noiembrie 1965 are loc la Teatrul Național din București premiera piesei istoricului, *Doamna lui Ieremia*, regia aparținând lui Nicolae Massim, iar rolul principal fiind interpretat de Dina Cocea)³. Fenomenul sporirii interesului pentru dramaturgia națională ante și interbelică, pentru promovarea ei, dar și pentru studierea aprofundată a acesteia, a stat la baza inițiativei alcătuirii, sub patronajul Academiei Române și prin contribuția Institutului de Istoria Artei, a corpusului de volume *Istoria teatrului în România*, primul tom fiind publicat în 1965⁴. Mai mult, în anul 1966 era publicată o sinteză pe tema dramei istorice naționale⁵.

Astfel, o caracteristică a perioadei deschiderii controlate în teatrul din Transilvania rămâne privilegierea dramaturgiei naționale, identificabilă în repertoriul teatrelor de acolo. În cazul Teatrului din Brașov, de exemplu, în anii în care Sică Alexandrescu a condus instituția, în fiecare stagiune un procent de peste 60% dintre piesele montate era constituit din opere ale dramaturgiei române. Încă din a doua jumătate a deceniului al șaselea sunt reprezentate în Transilvania piese cu tematică istorică. Amintim că drama istorică *Apus de soare* de Barbu Ștefănescu Delavrancea (prima parte a *Trilogiei Moldovei* care avea în vedere prezentarea istoriei principatului în trei etape, anume domniile lui Ștefan cel Mare, Ștefăniță Vodă și Petru Rareș) a fost jucată în postbelic pentru prima dată la Teatrul Național din București în 1956 și a marcat cea dintâi etapă în emanciparea teatrului românesc de sub hegemonia realismului socialist, la început la nivel tematic⁶. Evenimentul a fost repropus la scurt timp de Naționalul clujean, unde, în martie 1958, a avut loc premiera celei de-a doua părți a *Trilogiei Moldovei* concepută de Delavrancea la finele primului deceniu al secolului trecut, anume piesa *Viforul*, în regia Mariettei Sadova⁷. Mai apoi, tot la Naționalul clujean, prima parte a *Trilogiei Moldovei*, anume *Apus de soare*, va fi montată pentru a deschide stagiunea 1962-63. Premiera a avut loc la 29 septembrie 1962, în regia lui Ion Olteanu și cu scenografia lui Mircea Marosin, muzica fiind asigurată de Tudor Jarda, iar figurii lui Ștefan cel Mare dându-i o interpretare memorabilă venerabilul actor al scenei clujene, Ion Tâlván⁸. Reținem aici că în anii 1960-70 trilogia istorică elaborată de Delavrancea a fost jucată pe marea parte a scenelor din Ardeal și Banat⁹. Rămâne semnificativ

³ Cristian Vasile, *Viața intelectuală și artistică în primul deceniu al regimului Ceaușescu. 1965-1974*, București, Editura Humanitas, 2014, p. 87-95.

⁴ Vezi volumele *Istoria teatrului în România*, red. Simion Alterescu, Anca Costa-Foru. Apare sub îngrijirea lui G. Oprescu, Vol. 1. *De la începuturi până la 1848*; Vol. 2. *1849-1918*; Vol. 3. *1919-1944*, București, Editura Academiei R.S.R., 1965-1973, 380+567+624 p. De reținut că la finele anilor '50 apăruse deja un prim volum dedicat dramaturgiei contemporane, *Teatrul în România după 23 August 1944*, vol. publicat sub îngrijirea lui G. Oprescu, comitetul de red. Simion Alterescu, Margareta Bărbuță, A. Costa-Foru, red. responsabil Simion Alterescu, București, Editura Academiei R.P.R., 1959, 394 p. De numele teatrologului Simion Alterescu (1921-1995), din 1951 profesor și șef de catedră la Institutul de Istoria Artei, redactor la „România Liberă” (1944-46), secretar de redacție la „Lumea” (1945-46) și prim-redactor la „Contemporanul” (1948-52), traducător din literatura rusă a unor scrieri de artă și biografii artistice, autor, alături de scriitorul și teatrologul Florin Tornea (1914-1989, în anii interbelici și imediat postbelici colaborator al presei de stânga), al volumului centenar dedicat Naționalului bucureștean (*Teatrul Național „I.L. Caragiale”. 1852-1952*, București, 1955) și al unor ediții din autorii de marcă ai dramaturgiei românești publicate la începutul anilor '70, se leagă și completarea inițiativei istoriei teatrului românesc prin reliefarea – în formula controlată ideologic a epocii – a teatrului românesc contemporan (alături de volumul citat mai sus, care prezenta evoluția teatrului în primul deceniu al regimului ideocratic de stânga, a se vedea lucrarea publicată în 1975 la Editura Meridiane, *Teatrul românesc contemporan: 1944-1974*, coord. ed. Simion Alterescu și Ion Zamfirescu, acesta din urmă realizator al unor valoroase sinteze de dramaturgie universală). De altfel, un timid efort recuperator în direcția repropunerii dramaturgiei naționale se înregistrează odată cu declanșarea fenomenului „reteatralizării” în 1956 (vezi antologia *Primii noștri dramaturgi*, București, ESPLA, 1956, ulterior reeditată, publicată de Florin Tornea împreună cu romanistul Alexandru Niculescu).

⁵ Virgil Brădășteanu, *Drama istorică națională*, București, Editura pentru Literatură, 1966, 274 p.

⁶ Premiera postbelică a operei lui Delavrancea, piesă cu vădite influențe shakespeariene și care glorifica o Moldovă puternică, reprezenta doar tematic un moment de emancipare, tratarea scenică rămânând însă influențată de realism, tendința spre exhaustivitatea detaliilor decorului având tocmai efectul contrar, cel al limitării imaginației spectatorului. Liviu Ciulei, *Teatralizarea picturii de teatru*, în *Teatrul*, a. I, nr. 2, iulie 1956, p. 55.

⁷ Vezi <http://www.teatrulnationalcluj.ro/piesa-123/viforul/>, accesat la 28 octombrie 2023.

⁸ Vezi <http://www.teatrulnationalcluj.ro/piesa-177/apus-de-soare/>, accesat la 28 octombrie 2023.

⁹ În stagiunea 1961-62 a Teatrului de la Baia Mare (localitate unde Teatrul de Stat a fost înființat la 30 decembrie 1952, acesta având inițial sediul în sala Cinematografului „Popular”, cu diverse denumiri de-a lungul timpului – Teatrul „Dramatic”, apoi „Municipal”), „Apus de soare” de Barbu Ștefănescu Delavrancea a fost reprezentată în premieră la 9 noiembrie 1961, direcția de scenă aparținând lui Ion Șahighian, scenografia Mircea Marosin, cu Ștefan Iordănescu în rolul principal (Ștefan cel Mare). Detalii în *Teatrul*, a. VII, nr. 9, septembrie 1962, p. 76-77 și pe <http://teatrulbm.ro/arhiva-tmbm/> accesat la 29 septembrie 2025. La Teatrul de Stat din Arad, „Viforul” lui Delavrancea a fost reprezentat în stagiunea 1964-65 (premiera la 18 octombrie 1964, regia Dan Alecsandrescu). Vezi https://old.cimec.ro/scripts/TeatreNou/Detalii_Actori.asp?nr=6&pm=ATANASIU,%20COSTEL, accesat la 28 septembrie 2025. În stagiunea 1966-67, piesa „Viforul” de Barbu Șt. Delavrancea a fost reprezentată și pe scena Teatrului de Stat din Turda în regia lui Val Mugur (premiera având loc la 5 octombrie 1966). Detalii pe <https://www.tnamtdigital.ro/portfolio-item/viforul-1966-1967/>, accesat la 19 septembrie 2025. Ea s-a aflat și în repertoriul Teatrului de Nord din Satu Mare, secția maghiară, la finele anilor '60 („Fereteg”, regia Kovács Ferenc, decorul T. Ciupe, premiera la 11 decembrie 1968). Pe temă Valeria Ducea, *Satu Mare. Teatrul de Nord. Secția Maghiară*, în *Teatrul* a. XIV, nr. 3, martie 1969, p. 81-84; https://www.harag.eu/ro/jatekrend/eloadasok.html?eloadas_id=12202, accesat la 30 septembrie 2025. La Teatrul de Stat din

faptul că opera dramatică cu subiect istoric a personalităților cu deschidere enciclopedică ale istoriei și literaturii române, precum Bogdan Petriceicu Hașdeu sau Barbu Ștefănescu Delavrancea (cel din urmă, figură de marcă a renașterii spiritului național în secolul națiunilor), a fost repropusă concertat pe scenele românești cu începere din 1956. Astfel poemul dramatic în cinci cânturi, în fond o dramă romantică cu profunde accente de tragedie, având însă o abordare de factură istorică și un puternic filon patriotic, *Răzvan și Vidra* de Bogdan Petriceicu Hașdeu, focalizată pe istoria Moldovei la final de secol XVI, a fost reprezentată pe scena Naționalului clujean la 25 februarie 1956 în regia lui Ion Dinescu, decorul fiind realizat de Mircea Matcaboji, iar fundalul muzical de Tudor Jarda. Opera dramatică fusese adaptată pentru radio în 1955, fiind regizată de Constantin Moruzan cu participarea actorilor Dina Cocea și Constantin Codrescu (premiera la 13 martie 1955)¹⁰. Piesa *Răzvan și Vidra* a fost jucată mai apoi la Teatrul din Arad (în regia lui Dan Alecsandrescu, scenografia lui Traian Nițescu, premiera la 14 octombrie 1961)¹¹ și pe scena Teatrului din Baia Mare în 1969, cu ocazia Festivalului Național de Teatru din anul respectiv, într-o montare scenică monumentală și sobră datorată regizorului Dan Alecsandrescu, secondat de scenograful Sever Frențiu (premiera la 16 august 1969)¹². La Naționalul timișorean a fost propusă în 1981 în regia lui Emil Reus¹³.

Un alt moment propice pentru piesa istorică a fost cel legat de centenarul Unirii Principatelor. De reținut că pentru momentul 1959 a fost realizată o serie de opere dramatice de către scriitorii contemporani (*Cuza-Vodă* de Mircea Ștefănescu¹⁴, *Vodă Cuza și Unirea* de Tudor Șoimar, respectiv *Cuza Vodă. Evocare dramatică*, semnată de Mihail Davidoglu)¹⁵. Cea din urmă piesă, de exemplu, a fost reprezentată la Teatrul de Stat din Brașov în stagiunea 1958-1959, montarea fiind regizată de Ion Simionescu, iar premiera a avut loc la 23 ianuarie 1959¹⁶ și la Teatrul din Sibiu în aceeași stagiune, 1958-1959, regia datorându-i-se lui Radu Stanca¹⁷. La Teatrul din Petroșani, *Cuza Vodă* de Mihail Davidoglu, regia Marcel Șoma, va fi jucată în 1967 (premiera la 24 ianuarie 1967)¹⁸.

Aici se cuvine menționat că aniversărilor evenimentelor revoluționare din trecutul istoric național le-a fost dedicată o serie de opere literare în anii frecventării realismului socialist și ai impunerii sale ca metodă unică de creație. Avem astfel, pentru obsedantul deceniu, marcarea centenarului Revoluției de la 1848, a semicentenarului Răscoalei de la 1907 etc. Una dintre operele dramatice direct legate de aceste momente este piesa lui Camil Petrescu, „Bălcescu”, tot o reconstituire istorică – precum piesa *Danton* – o dramă-frescă a Revoluției de la 1848 în Țara Românească, având un accentuat ton anti-„burghezo-moșieresc”,

Oradea (la secția română), „Luceafărul” de Delavrancea (ultima parte a *Trilogiei Moldovei*), regia Ion Deloreanu, a deschis stagiunea la 2 octombrie 1963; „Apus de soare” va fi jucată în stagiunea 1971-72, regia Nicoleta Toia, fiind și televizată în contextul unui turneu bucureștean al teatrului (premiera la 30 decembrie 1971). Vezi Lucian Drimba, Stelian Vasilescu, Dumitru Chirilă, Mircea Morariu, Elisabeta Pop, *Teatrul românesc la Oradea. Perspectivă monografică*, Oradea, Biblioteca Revistei Familia, 2001, p. 115-116, 138-139, 347-348, 361. În stagiunea 1967-68, la Teatrul de Stat din Brașov a fost montată „Apus de soare” în regia lui Sică Alexandrescu. Premiera brașoveană a piesei a avut loc la 14 decembrie 1967 cu trei interpreți principali invitați de la București (actorii George Calboreanu, Carmen Stănescu și Marcel Anghelescu). De fapt, regizorul Vasile (Sică) Alexandrescu montase cu succes respectiva piesă de teatru în deschiderea stagiunii Naționalului bucureștean din același an, însă, fiind pensionat și numit la conducerea Teatrului de Stat din Brașov, el va pune acolo în scenă piesa, cu o masivă contribuție a actorilor bucureșteni. Constantin Paraschivescu, *Teatrul „Sică Alexandrescu”, Brașov. Monografie*, Brașov, 2014, p. 128-130, 631. La Naționalul timișorean, „Viforul” a fost pus în scenă în 1975 în regia lui Ioan Ieremia (pe temă Mariana Voicu, *Amintiri tăcute. Teatrul Național „Mihai Eminescu” Timișoara 1945-2005. O istorie trăită, asumată și evaluată în respectul adevărului*, Timișoara, Brumar, 2006, p. 336, 370), iar la Teatrul de Stat din Arad, „Luceafărul” a fost reprezentat în stagiunea 1979-80 (regia Florin Fătuțescu, premiera 23 octombrie 1979, vezi Dan Weil, *Teatrul de Stat din Arad, Luceafărul de Delavrancea*, în *Teatrul*, a. XXIV, nr. 12, decembrie 1979, p. 54-55).

¹⁰ Vezi Bogdan Petriceicu Hașdeu, *Răzvan și Vidra*, București, Editura Tineretului, 1954, 162 p. (Colecția Biblioteca Școlară, 23), reed. 1956; Ion Pillat, *Recitind <<Răzvan și Vidra>>*, în B. Petriceicu-Hașdeu, *Răzvan și Vidra. Poemă dramatică în cinci cânturi*, ed. îngrijită de I. Pillat, București, Editura Cartea Românească, [1934], p. 3-8 (Pagini alese, serie nouă, n. 8-9). <https://www.radio-arhive.ro/articol/razvan-i-vidra-1955/2148101/5501/151>, <http://www.teatrulnationalcluj.ro/piesa-107/razvan-si-vidra/>, accesate la 23 septembrie 2025.

¹¹ *Premiile de teatru ale C.S.C.A. [Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă] pe anul 1970*, în *Teatrul*, a. XVI, nr. 1, ianuarie 1971, p. 7; https://old.cimec.ro/scripts/TeatreNou/detalii_premiera.asp?sq=020101116101&sq1=7&sq2=Teatrul%20de%20Stat%20-%20Arad&sq3=020101, accesat la 30 septembrie 2025.

¹² *Cluj. Etapă contradictorie*, în *Teatrul*, a. XIV, nr. 11, noiembrie 1969, p. 54; <http://teatrulbm.ro/arhiva-tmbm/> accesat la 29 septembrie 2025.

¹³ M. Voicu, *op. cit.*, p. 51, 54, 56.

¹⁴ Piesa istorică scrisă de Mircea Ștefănescu a fost reprezentată la Teatrul Național din București la începutul anului 1959 în regia lui Sică Alexandrescu și s-a bucurat de o cronică extrem de favorabilă din partea lui Tudor Arghezi (în „Gazeta Literară” din 23 aprilie 1959). Sică Alexandrescu, *Mircea Ștefănescu*, în *Teatrul*, a. XVIII, nr. 4, aprilie 1973, p. 35-36.

¹⁵ Emil Riman, *Unirea în pagini dramatice*, în *Teatrul*, a. IV, nr. 1, ianuarie 1959, p. 32-36.

¹⁶ C. Paraschivescu, *op. cit.*, p. 95, 623.

¹⁷ Vezi <https://ro.scribd.com/doc/98010037/TNRS-Repertoriu-Total-1948>, accesat la 29 septembrie 2025.

¹⁸ Constantin Pascu, Mircea Munteanu, Tania Angelescu, Dumitru Velea, *Teatrul dramatic „Ion D. Sîrbu” Petroșani sau Teatrul în Valea Jiului 60 de ani. Schiță monografică*, Petroșani, Editura Fundației Culturale „Ion D. Sîrbu”, 2008, p. 204.

reprezentată pe scena Naționalului bucureștean la 100 de ani de la eveniment. La Teatrul Național din Cluj, drama istorică *Bălcescu* a avut premiera la 6 ianuarie 1953 în regia lui Marius Oniceanu¹⁹.

Piesa lui Nicolae Tăutu, *Ecaterina Teodoroiu*, a fost reprezentată la Teatrul din Baia Mare în stagiunea 1958-59 (premiera la 9 mai 1959), direcția de scenă aparținând lui Ion Deloreanu, cu Cătălina Buzoianu în rolul principal²⁰. Autorul era un cunoscut literat, jurnalist și militar care a semnat numeroase opere tematice, conforme comandamentelor politice, sociale și ideologice ale epocii, iar piesa va mai fi reprezentată la Teatrul din Galați (premiera la 17 septembrie 1960). A fost repropusă ulterior, la 50 de ani de la Marea Unire, în stagiunea 1968-69 pe scena Teatrului din Baia Mare (premiera la 21 noiembrie 1968), tot sub direcția de scenă aparținând lui Ion Deloreanu, decorurile fiind asigurate de Teodor Ciupe de la Cluj²¹.

În anul 1963 este reprezentată, la Teatrul din Petroșani, drama istorică *Despot Vodă* de Vasile Alecsandri (premiera la 7 martie 1963), în regia lui Petre Sava Băleanu (având în distribuție prezențe bucureștene – artistul Nicolae Sireteanu – și în rolul de consultant istoric pe academicianul Constantin Daicoviciu), dovedind încă o dată orientarea politicii culturale a regimului spre un teatru național, reluându-se pentru Transilvania și Banat parcursul dramaturgic întrerupt din rațiuni ideologice în 1945²². Piesa lui Vasile Alecsandri va fi repropusă apoi pe scenele ardelenene și bănățene²³.

O altă piesă clasică, reluată pe scenele transilvănene în zorii comunismului național, a fost *Vlaicu Vodă* de Alexandru Davila (dramă istorică în 5 acte, în versuri, concepută ca prima parte a unei trilogii a Valahiei rămasă nedefinitivă – *Mirciada*)²⁴. Sunt repropuși și autori interbelici care au creat un teatru istoric (la Teatrul din Oradea, în stagiunea 1965-66, s-a jucat *Mihai Viteazul. Călugărenii* de Octavian/Octav Dessila, în regia lui Ion Deloreanu, cu premiera la 20 noiembrie 1965²⁵). Piesa lui O. Dessila, *Mihai Viteazul. Turda*, partea a treia a trilogiei *Mihai Viteazul*, dat fiind și subiectul, a fost reprezentată pe scena Teatrului de Stat din Turda în stagiunea 1968-69 în regia lui Ion Dan (premiera la 15 octombrie 1968)²⁶. Amintim aici și faptul că piesa lui Iosif Vulcan, *Ștefan Vodă cel Tânăr*, a fost pusă în scenă la Teatrul din Sibiu în stagiunea 1967-1968, regizată de Ariana Stoica Kunner²⁷. Ulterior, în 1989, piesa lui Iosif Vulcan s-a jucat și la secția maghiară a Teatrului din Oradea²⁸.

Anilor deschiderii controlate le aparține și reprezentarea pe scenele transilvănene a unor piese cu vocație de dramă istorică (unde sunt încadrate prin raportările reale la istoria națională și la evenimentialul aferent), dar „neistorice” prin faptul că propun personaje istorice imaginare sau cvasi-anonime, tipologii (domnul, logofătul etc.). Amintim aici teatrul scris de poetul, eseistul, actorul și dramaturgul de origine arădeană Ion Omescu, unul dintre opozanții regimului ideocratic de stânga (plătind cu detenția pentru atitudinea sa, ulterior definitiv eliberat în urma amnistiei generale din 1964). Piese sale istorice scrise atunci

¹⁹ Conform <http://www.teatrulnationalcluj.ro/piesa-94/balcescu/>, accesat la 23 septembrie 2025.

²⁰ Vezi <http://teatrulbm.ro/arhiva-tmbm/>, accesat la 29 septembrie 2025.

²¹ Date pe <https://www.dmr.ro/artist/ciupe-teodor/>, accesat la 17 mai 2024.

²² C. Pascu, M. Munteanu, T. Angelescu, D. Velea, *op. cit.*, p. 168-170.

²³ Vezi, de exemplu, punerea ei în scenă la Teatrul din Sibiu (în stagiunea 1963-64 și regia lui Yannis Veakis), la Teatrul de Stat din Arad (în regia lui Dan Alecsandrescu, pe scenografia lui Sever Frențiu, în stagiunea 1970-71, cu premiera la 7 octombrie 1970), la Teatrul din Timișoara în 1971 (stagiunea 1971-72, regia Emil Reus, scenografia Virgil Miloia) sau montarea regizată de Mircea Marin, în scenografia lui Teodor Ciupe, pe scena Naționalului clujean, cu premiera la 14 octombrie 1976. Conform <https://ro.scribd.com/doc/98010037/TNRS-Repertoriu-Total-1948>, accesat la 29 septembrie 2025; https://old.cimec.ro/scripts/teatre nou/detalii_premiera.asp?sq=020101117003&sq1=12&sq2=NEAGR%C4%82U,%20%C5%9E%EFAN, accesat la 28 septembrie 2025; <https://www.dmr.ro/artist/ciupe-teodor/>, accesat în 17 mai 2024; M. Voicu, *op. cit.*, p. 45, 333, 353.

²⁴ În stagiunea 1964-65, „Vlaicu Vodă” a fost pusă în scenă la Teatrul de Stat din Brașov în regia lui Mihai Raicu, premiera având loc la 20 mai 1965. C. Paraschivescu, *op. cit.*, p. 115, 117-119, 629. Piesa a fost reprezentată și la Naționalul clujean în stagiunea 1965-1966, regizor fiind Val Mugur (cu premiera în 26 aprilie 1966), la Teatrul de Vest din Reșița, în regia lui Dan Radu Ionescu (premiera la 8 aprilie 1966), la Teatrul de Stat din Arad în stagiunea 1968-69 (premiera la 10 octombrie 1968 în regia lui Dan Alecsandrescu și scenografia lui Sever Frențiu), la Teatrul din Petroșani în 1972, regizor fiind Ion Olteanu, iar la Teatrul din Sibiu în stagiunea 1975-76, în montarea datorată lui Petre Sava Băleanu. La Teatrul Dramatic din Baia Mare, piesa istorică „Vlaicu Vodă” de Alexandru Davila a fost jucată în stagiunea 1982-83 în regia lui Gheorghe Jora și cu scenografia lui Mihai Tofan (premiera la 12 februarie 1983). Vezi <http://www.teatrulnationalcluj.ro/piesa-206/vlaicu-voda/>, accesat la 29 octombrie 2023; https://old.cimec.ro/scripts/TeatreNou/detalii_premiera.asp?sq=110101116505&sq1=7&sq2=Teatrul%20de%20Vest%20-%20Re%C5%9F%C5%A3a&sq3=110101, accesat la 30 septembrie 2025; https://old.cimec.ro/scripts/TeatreNou/detalii_premiera.asp?sq=020101116802&sq1=11&sq2=FREN%C5%A2IU,%20SEVER, accesat la 28 septembrie 2025; C. Pascu, M. Munteanu, T. Angelescu, D. Velea, *op. cit.*, p. 252, 587; <https://ro.scribd.com/doc/98010037/TNRS-Repertoriu-Total-1948> și <http://teatrulbm.ro/arhiva-tmbm/>, accesate în 29 septembrie 2025.

²⁵ L. Drimba, S. Vasilescu, D. Chirilă, M. Morariu, E. Pop, *op. cit.*, p. 124, 351.

²⁶ Conform <https://www.tnamtdigital.ro/portfolio-item/mihai-viteazul-1968-1969/>, accesat la 19 septembrie 2025. Vezi și Mihai Crișan, *Turda. Pe primul plan, profesionalizarea*, în *Teatrul*, a. XIV, mai 1969, nr. 5, p. 90.

²⁷ Date pe <https://ro.scribd.com/doc/98010037/TNRS-Repertoriu-Total-1948>, accesat la 29 septembrie 2025.

²⁸ L. Drimba, S. Vasilescu, D. Chirilă, M. Morariu, E. Pop, *op. cit.*, p. 224-225.

(vezi volumul *Dramele puterii: teatru*, apărut în 1968) cuprind și drama *Veac de iarnă*, cu subiect istoric și trimeri la totalitarism, care a avut premiera absolută la Naționalul ieșean, fiind apoi reprezentată la Teatrul de Vest din Reșița (în regia lui Val Mugur, scenografia Elena Pătrășcanu Veakis, cu premiera la 11 octombrie 1967)²⁹ și la Teatrul de Stat din Oradea în regia artistică a lui Ion Deloreanu (premiera la 12 noiembrie 1967)³⁰.

Preceptele naționalismului comunist emergent au stimulat astfel cultivarea dramei istorice, atât în maniera tradițională (vezi piesele lui Dan Tărchilă), cât și prin interpretarea acestora dintr-o perspectivă modernă (la contribuțiile lui Horia Lovinescu, Paul Everac sau Paul Anghel se adaugă piesele lui Alexandru Sever – *Descăpățânarea*, trilogia *Leordenii*). S-a impus ideea construirii unei veritabile epoei naționale, atât în teatru, cât și în cinematografie, a unei vaste cronici artistice dedicate trecutului poporului român³¹ în vederea legitimării istorice a regimului comunist printr-o abilă propagandă culturală. După Tezele din iulie 1971, ideologizarea prin cultură, în cazul de față prin teatru, a dobândit noi conotații, în directă legătură cu sărbătorile naționaliste create de regim, comemorări sau aniversări centenare ale unor figuri sau fapte istorice semnificative ale trecutului național. Textele dramatice realizate la momentul respectiv de autorii contemporani aveau ca punct de referință figurile istorice ale trecutului național ficționalizate și propuse în conformitate cu ideologia epocii (au fost jucate frecvent piese precum *Zodia Taurului* și *Capul de Mihnea Gheorghiu*, *Io, Mircea Voievod* de Dan Tărchilă, *Petru Rareș* de Horia Lovinescu, *Săptămâna patimilor* de Paul Anghel, *Maria 714* de Ilie Păunescu, *Muntele* de Dumitru Radu Popescu)³². De altfel, este și perioada în care în dramaturgia română continuă demersurile critice consacrate temei (vezi Ion Zamfirescu, *Drama istorică națională și universală*, Editura Eminescu, 1976).

Fenomenul a fost prezent și în Transilvania: „ciclul istoric” deschis la Teatrul din Oradea cu *Luceafărul* lui Delavrancea va continua cu *Horia* de Davidoglu, regia Ion Deloreanu (premiera la 14 noiembrie 1964)³³, *Io, Mircea Voievod* de Dan Tărchilă (dramaturg profund atașat de mediul cultural brașovean), regia aceluiași Ion Deloreanu (cu premiera la 24 septembrie 1966)³⁴. Piesa *Io, Mircea Voievod* a fost reprezentată pe scenele transilvănene și bănățene până în anii '80³⁵. O altă dramă istorică, ceva mai puțin frecvent jucată însă pe scenele din Ardeal, a fost *Petru Rareș* de Horia Lovinescu³⁶. Din opera lui Paul Anghel au fost reprezentate *Săptămâna patimilor* (dramă istorică dedicată lui Ștefan cel Mare, publicată în paginile revistei *Teatrul* în ianuarie 1968)³⁷ și, mai ales,

²⁹ Date pe [https://old.cimec.ro/scripts/TeatreNou/detaliu_premiera.asp?sq=110101116701&sq1=7&sq2=Teatrul %20de%20Vest%20-%20Re%C5%9Fi%C5%A3a&sq3=110101](https://old.cimec.ro/scripts/TeatreNou/detaliu_premiera.asp?sq=110101116701&sq1=7&sq2=Teatrul%20de%20Vest%20-%20Re%C5%9Fi%C5%A3a&sq3=110101), accesat la 30 septembrie 2025.

³⁰ L. Drimba, S. Vasilescu, D. Chirilă, M. Morariu, E. Pop, *op. cit.*, p. 353-354; Călin Căliman, *Oradea. Două istorii fără hrisoave*, în *Teatrul*, a. XIII, nr. 2, februarie 1968, p. 88-91; Al. Mihalcea, *Maître Omescu, sau lecția speranței*, în *Cuvântul românesc*, februarie 2001, p. 10; Ion Omescu, *Dramele puterii: Veac de iarnă; Vlad Anonimul; Săgetătorul: teatru*, București, Editura pentru Literatură, 1968, 254 p.

³¹ Valentin Silvestru, *Trecutul și prezentul dramei istorice românești*, în *Teatrul*, a. XI, nr. 8, august 1966, p. 4-12.

³² M. Runcan, *Teatrul românesc în perioada comunistă*, în *Panorama comunismului în România*, editor Liliana Corobca, Editura Polirom, 2020, p. 750.

³³ Piesa „Horia” de Mihail Davidoglu fusese reprezentată pentru prima dată la Teatrul Municipal din București în iunie 1957. L. Drimba, S. Vasilescu, D. Chirilă, M. Morariu, E. Pop, *op. cit.*, p. 119-120, 349-350.

³⁴ *Ibidem*, p. 94, 126, 231, 352.

³⁵ La Teatrul din Petroșani a fost pusă în scenă, în 1966, piesa „Io, Mircea Voievod” de Dan Tărchilă, regia Constantin Dinischiotu, în contextul sărbătoririi a 150 de ani de teatru în limba română, 1816-1966. La Teatrul „Matei Millo” din Timișoara, respectiva operă dramatică a fost reprezentată în 1967 în regia Mariettei Sadova; la Teatrul din Brașov a fost propusă în regia lui Tudor Florian, cu premiera la 23 noiembrie 1975, la Teatrul de Stat din Arad a avut premiera la 17 iunie 1976 în regia lui Dumitru Neleanu, iar la Teatrul Dramatic din Baia Mare a fost jucată în stagiunea 1981-82 (în regia artistică semnată de Petru Mihail și scenografia arhitectului Traian Nițescu, cu premiera la 17 septembrie 1981). C. Pascu, M. Munteanu, T. Angelescu, D. Velea, *op. cit.*, p. 58, 202; Dinu Kivu, *Timișoara. Parametrii valorici ai Teatrului „Matei Millo”*, în *Teatrul*, a. XII, nr. 6, iunie 1967, p. 76-79; C. Paraschivescu, *op. cit.*, p. 170, 183-185, 639; https://old.cimec.ro/scripts/teatre nou/detaliu_premiera.asp?sq=020101117509&sq1=12&sq2=TEODORESCU,%20HANIBAL, accesat la 28 septembrie 2025; <http://teatrulbm.ro/arhiva-tmbm/>, accesat la 29 septembrie 2025.

³⁶ A fost reprezentată la Teatrul din Târgu Mureș în stagiunea 1967-68, regia fiind asigurată de George Teodorescu (traducerea textului de Sütő András, premiera 18 noiembrie 1967). La Teatrul din Petroșani este jucată peste un deceniu, în stagiunea 1978-79, piesa „Petru Rareș (Locțiitorul)” de Horia Lovinescu în regia lui Florin Fătuțescu (premiera la 24 februarie 1979). Vezi <https://nemzetiszinhas.ro/play/petru-rares/>, accesat la 26 septembrie 2025; C. Pascu, M. Munteanu, T. Angelescu, D. Velea, *op. cit.*, p. 298.

³⁷ Jucată în premieră la Naționalul clujean în 1969 (în regia lui Vlad Mugur, cu Valentino Dain, George Motoi și Gheorghe Radu în distribuție, premiera având loc la 4 octombrie 1969), iar la Teatrul din Târgu Mureș în 1971 (în regia lui Ivan Helmer, premiera la 1 octombrie 1971). Contextul reprezentării *Săptămânii patimilor* în ambianță ardeleană a fost, în 1969, cel al Festivalului Național de Teatru, care a propus piesa în etapa sa clujeană, apreciată de critică drept unul dintre cele mai importante momente ale festivalului. *Cluj. Etapă contradictorie*, în *Teatrul*, a. XIV, nr. 11, noiembrie 1969, p. 53. Vezi și <http://www.teatrulnationalcluj.ro/piesa-241/saptamina-patimilor/>, accesat la 29 octombrie 2023; <https://teatrulnational.ro/play/saptamana-patimilor/>, accesat în 28 octombrie 2023; https://old.cimec.ro/scripts/teatre nou/detaliu_premiera.asp?sq=270101117101&sq1=12&sq2=T%C4%82NASE,%20EUGEN, accesat la 28 octombrie 2025.

Viteazul (în care este evocată figura lui Mihai Viteazul, piesă tipărită în revista *România literară* din februarie 1969)³⁸.

De altfel, în anii emergenței comunismului național au fost propuse cicluri de piese istorice (în Transilvania mai ales cu tematică specifică, legate de figurile proeminente ale trecutului național care proveneau de aici) și au existat dramaturgi pliați pe „comanda mentele” politico-ideologice ale epocii. Alexandru Voitinovici (cu pseudonimul literar Alexandru Voitin, 1915-1986), de exemplu – absolvent al Facultății de Drept a Universității din Iași, după 23 august 1944 președinte al Tribunalului Poporului din București (calitate din care a prezidat numeroase procese politice precum cel al lui Ion Antonescu în 1946 sau cel al lui Iuliu Maniu în 1947), secretar general în Ministerul Justiției (1948), procuror general al R.P.R. în anii 1948-1952 și președinte al Tribunalului Suprem (în perioada 1954-1967) – a scris o serie de piese istorice din perspectiva unui jurist. Debutând în domeniul literar cu poezii încă din anii interbelici și cultivând apoi eseul politic, Al. Voitin și-a manifestat interesul pentru teatru cu începere din anii '50. În anul 1957 i-a fost reprezentată pe scena Teatrului Național din București piesa *Judecata focului*, tipărită tot atunci, prima creație dramatică în care a încercat să deceleze mecanismul procesului istoric, ambientat în context transilvan (pe baza unei pricini regăsită într-o cronică bihoreană a fost repropusă o lume fabuloasă, cu accente gotice, în care sunt reliefate literar realitățile Bihorului medieval – ordalia), accentul fiind pus, la fel ca în creațiile sale teatrale ulterioare, pe social și nu, în primis, pe evenimentialul istoriei naționale. Amintim că respectiva creație dramatică, versificată (în care verbul cantabil sugera o racordare la valorile latinismului), a avut la finele anilor '50 premiera și pe scena Teatrului din Arad³⁹, bucurându-se de o cronică semnată de Victor Eftimiu. Printre creațiile sale dramatice ulterioare, cu un puternic accent social, amintim cele dedicate hiperbolizării istoriei mișcării comuniste (trilogia „Oameni în luptă: Oameni care tac, Oamenii sunt oameni, Oamenii înving”), piesele „comedii”, „Tezaurul lui Iustinian”, „Portretul”, „Scrisori anonime”, „Colivia nălucilor” etc⁴⁰. În seria proceselor istorice se numără „Procesul Horia” (dramă istorică în trei acte apărută ca nr. 12 în colecția revistei „Teatrul” în 1966), reprezentată pe scena Naționalului clujean în stagiunea 1966-1967 în regia lui Crin Teodorescu, cu Toma Dimitriu și Octavian Cosmuță în rolurile principale, premiera având loc la 7 aprilie 1967⁴¹. Drama a fost jucată în anii următori pe diverse scene transilvănene⁴², Al. Voitin dedicând apoi piese istorice și altor figuri ardelene (Avram Iancu, de exemplu). De numele său este legată și o piesă redactată cu ocazia aniversării unui sfert de veac de la proclamarea republicii în România, evocarea istorică „Adio, Majestate!”, axată pe reliefaarea climatului momentului din perspectiva oamenilor

³⁸ *Viteazul* a fost jucată la Arad în stagiunea 1969-70 (în regia lui Dan Alecsandrescu și scenografia lui Sever Frențiu, cu premiera la 8 octombrie 1969), la Teatrul de Nord din Satu Mare (care își inaugurase secția română, organizată în anul 1968, tot cu o piesă, e drept de aventuri, dar de inspirație istorică, *Haiducii* de Victor Eftimiu în regia lui Mihai Raicu, premiera la 24 ianuarie 1969) în stagiunea 1969-70, în regia Mariettei Sadova și scenografia propusă de Liviu Ciulei, cu premiera la 4 decembrie 1969, iar la Târgu Mureș, în regia lui Nicolae Scarlat și scenografia lui Dan Jitianu, cu premiera în 13 mai 1975. P. Pantazi-Măgureanu, *Paul Anghel. Viteazul*, în *Teatrul*, a. XIV, nr. 9, septembrie 1969, p. 53-56; Andrada Circa, *50 de ani de teatru românesc de stat la Satu Mare*, în *Studii și Comunicări de Arheologie. Satu Mare*, XV-XVI, 1998-1999, p. 453-460 (mai ales p. 455); N. C. Munteanu, *Satu Mare. Teatrul de Nord. Secția Română*, în *Teatrul*, a. XIV, nr. 3, martie 1969, p. 79-81; https://old.cimec.ro/scripts/TeatreNou/detalii_premiera.asp?sq=020101116901&sq1=11&sq2=FREN%C5%A2IU,%20SEVER, https://old.cimec.ro/scripts/TeatreNou/detalii_premiera.asp?sq=310101116904&sq1=3&sq2=ANGHEL,%20PAUL și https://old.cimec.ro/scripts/TeatreNou/detalii_premiera.asp?sq=270101117405&sq1=3&sq2=ANGHEL,%20PAUL, accesate la 28 septembrie 2025.

³⁹ Ionuț Niculescu, *Al. Voitin, un dramaturg al proceselor deschise*, în *Teatrul*, a. XXXI, nr. 10, octombrie 1986, p. 92-93.

⁴⁰ Despre opera sa dramatică Mircea Grigorescu, *Al. Voitin la 60 de ani*, în *Teatrul*, a. XX, nr. 8, august 1975, p. 34.

⁴¹ Alexandru Voitin, *Procesul Horia. Dramă în trei acte (un prolog și cinci tablouri)*, București, Ed. pentru Literatură, 1967, 142 p. Vezi și vol. Idem, „Procese istorice”. Teatru („Judecata focului”; „Procesul Horia”; „Adio, Majestate!”, „Avram Iancu sau Calvarul biruinței”; „Colivia cu năluci”), București, Ed. Eminescu, 1976, piesele sale fiind prevalente cu subiect transilvan, inclusiv „Colivia cu năluci”, o alegorie cu rădăcini într-o legendă bănățeană și implicații în contemporaneitate. De altfel, în contextul aniversării a 200 de ani de la Răscoala din 1784, a redactat drama într-un act și patru tablouri, *Pragul nemuririi: Horea-Cloșca-Crișan*, publicată în 1985 (o reducere a piesei „Procesul Horia”). Vezi Traian Șelmaru, *Acuzarea acuzatorilor. Procesul Horia de Alexandru Voitin*, în *Teatrul*, a. XII, nr. 6, iunie 1967, p. 8-14; <http://www.teatrulnational.cluj.ro/piesa-217/A-horia/>, accesat la 24 septembrie 2025.

⁴² La Teatrul din Arad, „Procesul Horia” a fost montată în stagiunea 1967-1968 în regia lui Dan Alecsandrescu, scenografia fiind realizată de Traian Nițescu (premiera 12 octombrie 1967). Stagiunea 1967-68 a teatrului băimărean a fost deschisă de respectiva piesă (premiera 21 octombrie 1967, direcția de scenă Marius Popescu, scenografia Al. Ivăneanu Damaschin), cu Virgil Fătu și Ion Săsăran în rolurile principale. La Teatrul din Sibiu a fost jucată în stagiunea 1971-72, regia aparținându-i lui Yannis Veakis, iar la Teatrul de Stat din Târgu Mureș (secția română) a fost reprezentată în cadrul Săptămânii Dramaturgiei Românești, desfășurată în perioada 27 aprilie – 3 mai 1977 (premiera a avut loc la 28 aprilie 1977, în montarea regizorului Dan Alecsandrescu, atunci directorul teatrului din localitate, cu decorul și costumele proiectate de același Traian Nițescu, rolurile principale fiind interpretate de Ștefan Moisesescu, Ion Fiscuteanu, Radu Neag). Date pe https://old.cimec.ro/scripts/TeatreNou/detalii_premiera.asp?sq=020101116701&sq1=12&sq2=ATANASIU,%20COSTEL, <http://teatrulbm.ro/arhiva-tmbm/>, <https://ro.scribd.com/doc/98010037/TNRS-Repertoriu-Total-1948>, accesate la 29 septembrie 2025; Valeria Ducea, *Teatrul de Stat din Tg. Mureș. Săptămâna dramaturgiei românești. Procesul Horia de Al. Voitin*, în *Teatrul*, a. XXII, nr. 5, mai 1977, p. 39-40.

de presă antimonarhiști (Voitin creionează aici figura lui N. D. Cocea, la rândul său evocând activitatea lui Miron Radu Paraschivescu, a pamfletarului antimonarhist Gheorghe/George Panu, care a criticat în ziarul ieșean *Lupta*, la 1887, politica lui Carol I al României). Piesa *Adio, Majestate!* a fost jucată în premieră pe țară în Ardeal, la Teatrul Dramatic din Baia Mare, în toamna anului 1972 (prima reprezentare având loc la 14 octombrie 1972, regia fiind datorată lui Petre Popescu, scenografia lui Mircea Matcaboji, cu Cazimir Tănase, Vasile Prisăcaru și Vasile Constantinescu în rolurile principale)⁴³.

Anul 1968 a fost celebrat de național-comunism și ca un moment aniversativ cu profunde valențe sociale (120 de ani de la Revoluția pașoptistă). Contextul celebrativ a fost fixat în critica de specialitate prin reliefa începuturilor dramaturgiei naționale, pentru care evenimentele de la 1848-49 – mai ales în context transilvan – au constituit o generoasă sursă de inspirație (vezi, de exemplu, drama *Tribunul* sau *Fiica renegatului*, subtitulată *Din întâmplările anului 1848*, publicată în 1870 în *Familia*, apoi la Brașov, în 1874, de Ioan Al. Lapedatu)⁴⁴. Însă dimensiunea națională în arta teatrală și propensiunea pentru întemeierea statal-națională au determinat creații dramatice specifice. Astfel, piesa de construcție istorică, cu valențe comice, semnată de Alexandru Popescu, *Croitorii cei mari din Valahia*⁴⁵, în care era evocată figura lui Basarab-Vodă Întemeietorul, a fost reprezentată mai întâi pe scenele ardelene, la Petroșani și Sibiu, în stagiunea 1968-1969⁴⁶.

Un spațiu semnificativ a fost însă deținut, pe scenele din Transilvania și Banat, de creația dramatică a autorilor locali. La Teatrul din Brașov, în stagiunea 1966-67, este reprezentată creația a doi autori locali, Emil Poenaru, secondat de regizorul Mihai Raicu, intitulată *Soarele de andezit*, în care este evocată lumea Daciei preromane (premiera 23 martie 1967)⁴⁷. Piesa a fost jucată la Teatrul de Nord din Satu Mare, secția română, în 1980 (regia Mihai Raicu, premiera la 26 iunie 1980)⁴⁸. Același autor, Emil Poenaru, atunci o tânără speranță a dramaturgiei, a semnat și o a doua piesă cu subiect istoric, *Clopote la zidirea lumii*, inspirată din viața lui Gheorghe Șincai. Piesa era realizată într-o manieră riguros restitativă, respectându-se într-o mare măsură informația istorică în raport cu ficțiunea, cu privilegierea rolului social-politic al istoriei și a fost reprezentată în premieră pe țară la 29 martie 1969 pe scena Teatrului din Brașov, în regia lui Ernest Ban, figura lui Șincai bucurându-se de remarcabila interpretare oferită de prestigiosul actor Septimiu Sever⁴⁹.

În stagiunea 1972-73 a fost reprezentată în premieră absolută la Teatrul de Stat din Oradea (secția română) piesa *Vlad Țepeș în ianuarie*, operă a dramaturgului orădean Mircea Bradu, în regia artistică a Magdei Bordeianu, Vlad Țepeș fiind interpretat de actorul Teatrului de la Târgu Mureș, Ștefan Sileanu (cu premiera la 26 octombrie 1972, în deschiderea stagiunii, fiind lansată întâia oară atât piesa, cât și autorul)⁵⁰. Drama istorică *Vlad Țepeș în ianuarie* a fost jucată la Teatrul din Brașov în regia lui Eugen Mercus,

⁴³ Piesa în 15 tablouri *Adio, Majestate!* de Al. Voitin a fost publicată în revista *Teatrul* (a. XII, nr. 12, decembrie 1967, p. 73-99), fiind scrisă cu ocazia a 20 de ani de la proclamarea republicii populare în România. Piesa a fost apoi reprezentată, tot cu prilejul împlinirii unui sfert de veac de la proclamarea republicii populare, la Teatrul din Ploiești. V. M., *Teatrul Dramatic din Baia Mare. Adio, Majestate!* de Al. Voitin, în *Teatrul*, a. XVII, nr. 11, noiembrie 1972, p. 8-9; Margareta Bărbuță, *Dramaturgia originală în întâmpinarea mării sărbători*, în *Femeia*, noiembrie 1972, p. 20-21; <http://teatrulbm.ro/arhiva-tmbm/> accesat în 29 septembrie 2025.

⁴⁴ Dan Cristea, *La izvoarele dramaturgiei naționale*, în *Teatrul*, a. XIII, nr. 6, iunie 1968, p. 15-18.

⁴⁵ Piesa a fost publicată în 1968 în revista „Teatrul”. Vezi *Croitorii cei mari din Valahia, o istorie apocrifă în cinci părți și un epilog de Alexandru Popescu*, în *Teatrul*, a. XIII, nr. 6, iunie 1968, p. 23-55.

⁴⁶ La Teatrul din Petroșani, montarea a fost semnată de artistul emerit al Teatrului „C. I. Nottara” din București, Ion Olteanu (cu actorul Septimiu Sever în rolul lui Basarab și premiera absolută la 28 septembrie 1968), iar mai apoi la Sibiu, tot în stagiunea 1968-69, de regizorul Dan Nasta (cu Sebastian Papaiani în rolul lui Basarab). Piesa a fost reprezentată la finele anilor '60 și la Teatrul din Târgu Mureș în regia lui Mihai Dimiu (cu Ștefan Sileanu în rolul poetului și Eugen Mercus în rolul părintelui capelan), respectiv la Teatrul de Vest din Reșița (în regia lui Val Mugur, scenografia Constantin Russu, premiera la 10 aprilie 1969). La Teatrul de Stat din Arad a fost jucată în stagiunea 1978-79 (în regia lui Iosif Maria Biță, scenografia lui Vasile Rotaru, premiera la 4 noiembrie 1978). C. Pascu, M. Munteanu, T. Angelescu, D. Velea, *op. cit.*, p. 217-218; Valeria Ducea, „*Croitorii cei mari din Valahia*” de Alexandru Popescu pe două scene, în *Teatrul*, a. XIII, nr. 11, noiembrie 1968, p. 78-81; <https://ro.scribd.com/doc/98010037/TNRS-Repertoriu-Total-1948>, accesat la 29 septembrie 2025; D. N., *Proiectele lui Mihai Dimiu, în Contemporanul*, a. 22, nr. 42, 18 octombrie 1968, p. 4, vezi și https://www.dmr.ro/wp-content/uploads/2023/07/2_Kivu_Contemporanul_1968.pdf, accesat la 28 septembrie 2025; <https://nemzetisinhaz.ro/play/croitorii-cei-mari-din-valahia/?lg=ro>, accesat la 26 septembrie 2025; Mihai Crișan, *Reșița. Un raport îmbunătățit cu publicul*, în *Teatrul*, a. XIV, nr. 3, martie 1969, p. 84-85. Date și pe https://old.cimec.ro/scripts/TeatreNou/detaliu_premiera.asp?sq=110101116806&sq1=7&sq2=Teatrul%20de%20Vest%20-%20Re%C5%9Fi%C5%A3a&sq3=110101, https://old.cimec.ro/scripts/TeatreNou/detaliu_premiera.asp?sq=020101117802&sq1=6&sq2=Teatrul%20de%20Stat%20-%20Arad&sq3=020101, accesate la 30 septembrie 2025.

⁴⁷ C. Paraschivescu, *op. cit.*, p. 125-127, 631.

⁴⁸ https://old.cimec.ro/scripts/teatre nou/detaliu_premiera.asp?sq=310101117907&sq1=5&sq2=Teatrul%20de%20nord%20-%20Satu%20Mare&sq3=31010, accesat la 30 septembrie 2025.

⁴⁹ C. Paraschivescu, *op. cit.*, p. 139-140, 256, 633; Aurel Brumaru, *Brașov: Coloana înfinită de Angela Platti. Clopote la zidirea lumii de Emil Poenaru*, în *Teatrul*, a. XIV, nr. 7, iulie 1969, p. 87-88.

⁵⁰ L. Drimba, S. Vasilescu, D. Chirilă, M. Morariu, E. Pop, *op. cit.*, p. 362; Valeria Ducea, *Teatrul de Stat din Oradea – secția română. Vlad Țepeș în ianuarie de Mircea Bradu*, în *Teatrul*, a. XVII, nr. 11, noiembrie 1972, p. 9-11.

beneficiind de decorul lui Liviu Ciulei, premiera ei din 17 februarie 1973 bucurându-se de transmisie în direct la Televiziunea Română⁵¹; de același dramaturg s-a jucat la Oradea, în stagiunea 1975-76, *Noapte albă* (premiera la 2 octombrie 1975, regia Zoe Anghel Stanca)⁵². Piese *Vlad Țepeș în ianuarie* și *Noapte albă* de Mircea Bradu continuau, pe scena teatrului orădean, seria operelor dramatice din „ciclul istoric”. Piesa istorică *Noapte albă* repropunea figura lui Menumorut în formula unei meditații istorice, în care lirismul se îmbina cu atitudinea solemnă, în conformitate cu gândirea politică specifică epocii. Personajele au fost creionate ca arhetipuri ale mitologiei populare, Menumorut fiind construit cu un caracter puternic, cu o filosofie politică și valori morale bine definite (optează pentru evitarea conflictului armat, opunând forței rațiunea și oferindu-și fiica de soție fiului căpeteniei oștirii cuceritoare, așa încât invadatorii se opresc fără luptă la porțile cetății Biharia). De reținut că piesa istorică *Noapte albă* a și fost televizată în ianuarie 1978 în cadrul emisiunii *Seară de teatru*, fiind totodată inclusă în agenda Festivalului teatrului istoric de la Craiova în anul respectiv. Geneza poporului român constituie și tema unei alte piese istorice semnate de Mircea Bradu, intitulată *Apulum* (o piesă de teatru radiofonic înregistrată în 1978 la Studioul de Radio Cluj).

Seria evocărilor istorice a continuat, așadar, în siajul principiilor exprimate de Tezele din iulie 1971, care reprezentau o relativă reîntoarcere la canoanele realismului socialist, intensificarea educației politico-ideologice cu substrat social, acompaniată însă de un accentuat naționalism, de cultivarea istoriei neamului (referințe la opera și cuvintele lui Nicolae Iorga fiind prezente atunci în discursurile lui Nicolae Ceaușescu). La nivel transilvănean, fenomenul – de altfel generos – al promovării valorilor naționale, care însă trebuiau flancate eficient de latura socială exprimată într-o anumită cheie politico-ideologică, a determinat înflorirea unei dramaturgii locale, mai vechilor autori adăugându-li-se tineri scriitori care promovau piesa de inspirație istorică. Astfel, în toamna anului 1972, pe scena Naționalului timișorean (devenit nu de multă vreme, din februarie 1971, teatru național după ce funcționase în precedență sub denumirea de Teatrul *Matei Millo*) a fost reprezentată piesa *Coroană pentru Doja* a autorului local Aurel Gheorghe Ardeleanu, piesă cu care acesta și-a făcut debutul în dramaturgie. Cu premiera la teatrul timișorean la 12 octombrie 1972 în regia lui Ion Taub, scenografia Emiliei Jivanov și pe muzica de scenă datorată lui Ovidiu Manole, piesa a fost propusă ca un spectacol colectiv (cu sprijinul unei echipe a Teatrului studențesc din localitate), dorindu-se în acel context sublinierea faptului că personajul principal nu era, în fond, eroul eponim, ci poporul, masa celor asupriți și chinuiți care rămâne permanent pe scenă, indicând abordarea în primis a socialului în opera dramatică⁵³. Aurel Gheorghe Ardeleanu a mai redactat și alte piese cu substrat istoric, dintre care amintim cea consacrată vremurilor mai recente și istoriei comuniste, *Appassionata*, reprezentată la Teatrul Național din Timișoara în stagiunea 1974-75 (regia Sergiu Savin) și la Teatrul de Stat din Oradea în stagiunea 1976-1977, în montarea propusă de același regizor (premiera la 23 noiembrie 1976), piesă cu care Teatrul orădean s-a prezentat la prima ediție a Săptămânii Teatrului Scurt⁵⁴.

Tot dramaturgiei regionale îi aparține și opera dramatică în care este evocată figura lui Ștefan cel Mare, intitulată *Omul pământului*, poem dramatic scris de Vasile Zdrengea și care a fost reprezentat în toamna anului 1972 pe scena Teatrului din Petroșani (premiera la 23 septembrie 1972, regia fiind datorată artistului emerit Ion Olteanu)⁵⁵.

Figura lui Avram Iancu a fost propusă pe scenele ardelen, mai ales în contextul comemorării centenarului morții revoluționarului pașoptist. Spicuim dintre reprezentații piesa *Avram Iancu* de Alexandru Voitin, jucată pe scena Naționalului clujean în stagiunea 1970-71 (cu premiera la 15 aprilie 1971, fiind

⁵¹ C. Paraschivescu, *op. cit.*, p. 158-165, 637.

⁵² „Noapte albă” a fost montată la Petroșani în regia lui Marcel Șoma, premiera având loc la 25 octombrie 1975, piesa fiind totodată reprezentată și la Teatrul de Stat din Arad (regia Mihai Raicu, premiera 15 mai 1975). L. Drimba, S. Vasilescu, D. Chirilă, M. Morariu, E. Pop, *op. cit.*, p. 367; C. Pascu, M. Munteanu, T. Angelescu, D. Velea, *op. cit.*, p. 275-276; https://old.cimec.ro/scripts/TeatreNou/detaliu_premiera.asp?sq=020101117408&sq1=6&sq2=Teatrul%20de%20Stat%20-%20Arad&sq3=020101, accesat la 30 septembrie 2025.

⁵³ Radu Albala, *Teatrul Național din Timișoara. Coroană pentru Doja de A. Gh. Ardeleanu*, în *Teatrul*, a. XVII, nr. 11, noiembrie 1972, p. 11-12; M. Bărbuță, *Dramaturgia originală în întâmpinarea marii sărbători*, p. 20-21; M. Voicu, *op. cit.*, p. 45-46; https://old.cimec.ro/scripts/teatrenou/detaliu_premiera.asp?sq=360101117201&sq1=3&sq2=MURGU,%20MIHAELA, accesat la 28 septembrie 2025.

⁵⁴ L. Drimba, S. Vasilescu, D. Chirilă, M. Morariu, E. Pop, *op. cit.*, p. 151, 260, 369; M. Voicu, *op. cit.*, p. 69.

⁵⁵ Poemul dramatic a fost apoi adaptat radiofonic (interpretat de Alexandru Repan, Sandu, Sticlaru, Lucia Mureșan etc.) în regia lui Cristian Munteanu, fiind difuzat la 1 iulie 1975 și beneficiind de 5 reluări (în 1975, 1977, 1979, 1982, 1986). Vezi <https://teatruradiofonic.com/arhiva-pierduta-de-teatru-radiofonic/>, accesat la 27 septembrie 2025. Vasile Zdrengea (1910-1981) a fost învățător, profesor, publicist, inspector școlar, provenind dintr-o familie originară din Sebeșel, autor, de asemenea, al romanului „Valea cu plopi” (1930). Cristian Ioan Popa, *O genealogie necesară: completări și rectificări pe marginea istoriei familiei pictorului Sava Henția*, în *Terra Sebus. Acta Musei Sabesiensis*, 12, 2020, p. 427-520 (vezi p. 468); M. Bărbuță, *op. cit.*, p. 20-21; C. Pascu, M. Munteanu, T. Angelescu, D. Velea, *op. cit.*, p. 256-257.

regizată de Val Mugar și bucurându-se de scenografia lui Teodor Th. Ciupe)⁵⁶. La Arad, figura lui Avram Iancu a fost evocată în spectacolul *Focuri nestinse* (la 30 decembrie 1971), spectacol care cuprindea două piese de inspirație istorică semnate de Paul Everac (*Iancu la Hălmașiu* și *Urme pe zăpadă*, ambele regizate de Dan Alecsandrescu în scenografia lui Sever Frențiu, cea din urmă evocând figurile rășcoalei de la 1784); piesa *Iancu la Hălmașiu* a fost apoi jucată pe scena Teatrului de Stat din Arad, cu premiera la 24 mai 1983, în regia lui Iulian Copacea și scenografia lui Onisim Colta⁵⁷. Stagiunea 1972-73 a Teatrului din Baia Mare a fost deschisă – în contextul comemorării centenarului morții tribunului pașoptist – de piesa *Avram Iancu* de Pavel Bellu (1920-1988, poet și publicist originar din Caraș-Severin, format în mediul filosofic universitar clujean imediat după cel de-Al Doilea Război Mondial și sub influența lui Lucian Blaga). Piesa a avut premiera băimăreană la 30 noiembrie 1972 (premieră pe țară), direcția de scenă fiind asigurată de Marius Popescu și decorurile de Mircea Matcaboji⁵⁸. Naționalul clujean a prezentat, în stagiunea 1977-78, piesa *Avram Iancu* a scriitorului de origini arădene Mircea Micu. Premiera a avut loc la 29 decembrie 1977 în regia lui Dan Alecsandrescu, pe fundalul muzical realizat de Tudor Jarda⁵⁹.

De asemenea, personalități ale istoriei transilvănene cu impact național erau propuse pe scenele ardelenene cu prilejul diverselor aniversări sau comemorări. Astfel, la comemorarea a 150 de ani de la moartea fondatorului învățământului românesc, Gheorghe Lazăr – născut la Avrigh și trecut la cele veșnice tot acolo în 1823 – Teatrul din Sibiu a montat drama istorică scrisă de Nicolae Iorga și intitulată *Gheorghe Lazăr* (în stagiunea 1973-1974, regia aparținând lui Ion Deloreanu)⁶⁰.

Figura lui Tudor Vladimirescu a fost propusă și ea pe scenele ardelenene. Piesa *Zodia taurului* de Mihnea Gheorghiu (în care personajul revoluționar era evocat într-o manieră mai puțin frecventată, cea a „reportajului istoric”, care conferea operei dramatice și o importantă valență educativă la 150 de ani de la revolta din 1821), după ce a fost reprezentată pe scena Naționalului craiovean în 1971 și la Teatrului Național „I.L. Caragiale” în primăvara anului 1973 (în montarea datorată regizorului Mihai Berechet, fiind ilustrată prin jocul actorilor Florin Piersic, Emanoil Petruț, Geo Barton, cu contribuția lui Mihai Fotino în rolul reporterului comentator)⁶¹, a fost pusă în scenă de Naționalul clujean în stagiunea 1974-75 (în regia Mariettei Sadova, decorul fiind realizat de Mircea Matcaboji, premiera având loc la 19 decembrie 1974)⁶².

Scenele transilvănene au propus în anii '70 cele mai diverse piese istorice, multe cu subiect local. Stagiunea 1973-74 a Teatrului Dramatic din Baia Mare, de exemplu, a fost deschisă la 17 noiembrie 1973 de piesa inspirată din istoria Voievodatului Maramureșului, *Steaua zimbrului* de Valeriu Anania, reprezentată la Teatrul băimărean în premieră pe țară (direcția de scenă aparținea lui Marius Popescu, decorurile au fost create de Mircea Matcaboji, iar rolurile principale au fost interpretate de Virgil Fătu – Bogdan, voievod de Maramureș și Vasile Constantinescu – Dragoș, voievod de Maramureș)⁶³. La 14 octombrie 1976 a avut loc pe scena Teatrului de Stat din Turda premiera piesei *Viteaz între viteji* de Anghel T. Popescu, operă dramatică dedicată figurii lui Mihai Viteazul, în regia lui Victor Tudor Popa, scenografia fiind semnată de Teodor Ciupe, iar rolul principal fiind interpretat de actorul Stelian Stancu⁶⁴.

Anii comunismului național au văzut – rezultat al propagandei culturale a regimului cu puternice valențe politico-ideologice legate de cultul personalității liderului unic și a legitimării istorice a figurii acestuia – inclusiv nașterea unui festival de teatru istoric, desfășurat anual în câte o localitate din țară (1978

⁵⁶ Alexandru Voitin, *Avram Iancu sau calvarul birușei. Dramă în șase tablouri*, București, Editura Eminescu, 1970, 126 p. Date și pe <https://www.dmttr.ro/artist/ciupe-teodor/>, accesat în 17 mai 2024, <http://www.teatrulnationalcluj.ro/piesa-254/avram-iancu/>, accesat la 25 septembrie 2025.

⁵⁷ Paul Everac, *Teatru: Subsolut (Patimi). Camera de alături. Iancu la Hălmașiu. Urme pe zăpadă. Zestrea. Un fluture pe lampă*, București, Editura Eminescu, 1975, 328 p.; https://old.cimec.ro/scripts/TeatreNou/detaliu_pre_miera.asp?sq=020101118203&sq1=5&sq2=Teatrul%20de%20Stat%20-%20Arad&sq3=020101; https://old.cimec.ro/scripts/TeatreNou/detaliu_premiera.asp?sq=020101217104&sq1=6&sq2=Teatrul%20de%20Stat%20-%20Arad&sq3=020101 accesate la 30 septembrie 2025.

⁵⁸ Conform <http://teatrulbm.ro/arhiva-tmbm/> și https://new.bjc.ro/?page_id=3790, accesate la 29 septembrie 2025.

⁵⁹ Vezi <http://www.teatrulnationalcluj.ro/piesa-307/avram-iancu/>, accesat la 29 octombrie 2023.

⁶⁰ Vezi N. Iorga, *Trei drame: Doamna lui Ieremia [dramă în cinci acte]; Gheorghe Lazăr [dramă în cinci acte]; Contra patriei [dramă în cinci acte]*, București, Editura Casei Școalelor, Tip. „Lupta” N. Stroilă, 1924, 242 p. (pentru piesa „Gheorghe Lazăr”, p. 4-91), două dintre piese fiind inspirate din trecutul național, iar ultima, „Contra patriei”, p. 93-161, din istoria Revoluției franceze; <https://ro.scribd.com/doc/98010037/TNRS-Repertoriu-Total-1948>, accesat la 29 septembrie 2025.

⁶¹ Sebastian Costin, *Teatrul Național din Craiova. „Zodia Taurului” de Mihnea Gheorghiu*, în *Teatrul*, nr. 4, aprilie 1971, p. 50-51; Al. Popovici, *Teatrul Național „I. L. Caragiale”. Zodia Taurului de Mihnea Gheorghiu*, în *Teatrul*, a. XVIII, nr. 4, aprilie 1973, p. 49-50.

⁶² Vezi <http://www.teatrulnationalcluj.ro/piesa-281/zodia-taurului/>, accesat la 25 septembrie 2025.

⁶³ Date pe <http://teatrulbm.ro/arhiva-tmbm/>, accesat la 29 septembrie 2025.

⁶⁴ *Curriculum vitae '60, în Teatrul Municipal Turda. Memoria inimii. Album de familie, ilustrat cu sentimente. Teatrul Municipal Turda la 60 de ani. 1948-2008*, coord. Cornel Udrea, Cluj-Napoca, Ed. Napoca Star, 2009, p. 156; <https://www.dmttr.ro/artist/ciupe-teodor/>, accesat la 17 mai 2024; <https://www.tnamtdigital.ro/portfolio-item/viteaz-intre-viteji-1976-1977/>, accesat la 19 septembrie 2025.

– Craiova, 1983 – Botoșani⁶⁵). Așadar, anii național-comunismului ceaușist au impulsionat redactarea unui număr semnificativ de piese istorice de către dramaturgii contemporani, de la începuturile anilor '80 fiind observabile și influențele protocronismului. În ultimii ani ai regimului comunist, pe scenele transilvănene au avut ecou câteva sărbători naționaliste construite propagandistic: 100 de ani de la proclamarea Independenței României, 2050 de ani de la crearea primului stat dac și bicentenarul Răscoalei lui Horea, fiind prezent și cultul personalității dictatorului comunist.

Centenarului Independenței României i-a fost consacrat poate cel mai semnificativ număr de reprezentații și opere dramatice. Piesa de inspirație istorică *Hotărârea* (sau *De câte ori am pornit*), piesă în două părți semnată de Mircea Bradu (din 1977 director al Teatrului de Stat din Oradea), a fost propusă în „premieră absolută” la Teatrul de Stat din Oradea în stagiunea 1976-77. A fost abordată în acest caz formula teatrului politic documentar, scenele documentare îmbinându-se cu o serie de trimiteri biografice fictive, acțiunea fiind centrată pe momentul important al deciziei ca România să intre în război (văzut ca o hotărâre istorică). Piesa a avut premiera la 17 aprilie 1977, bucurându-se de regia artistică semnată de Alexandru Colpacci, scenografia lui Teodor Ciupe, ilustrația muzicală fiind asigurată de Cornel Pop⁶⁶. La 5 mai 1977, Naționalul clujean pune în scenă piesa *Două ore de pace* de Dumitru Radu Popescu, care propunea spectatorilor povestea unui pluton din Armata română în Războiul de Independență. Regia era semnată de Alexa Visarion, iar din distribuție făceau parte cunoscute nume ale scenei clujene precum Silvia Ghelan, Gelu Bogdan Ivașcu, Dorel Vișan⁶⁷. La 15 mai 1977, piesa a avut premiera și la Teatrul din Târgu Mureș, în regia lui Elemér Kincses și cu scenografia lui Romulus Peneș, traducerea textului fiind asigurată de György Jánosházy⁶⁸. Piesa lui Mihnea Gheorghiu despre războiul de independență, „Patetica '77”, a fost jucată la Teatrul Maghiar de Stat din Cluj-Napoca în regia lui Harag György, cu premiera la 9 mai 1977⁶⁹. Tot în contextul centenarului independenței României a fost reprezentată pe scenele băimărene piesa inspirată din istoria luptei românilor ardeleni și bănățeni pentru recunoașterea drepturilor lor naționale în dubla monarhie, „Muntele cu 77 de inimi” de Pavel Bellu (premiera la 13 martie 1977) în regia artistică aparținând lui Petre Popescu, scenografia fiind semnată de Mircea Matcaboji, iar rolurile principale interpretate de Virgil Fătu (Gheorghe Barițiu), Vasile Constantinescu (generalul Traian Doda), Mircea Graur (Partenie Cosma), Cornel Mititelu (Ion Bălăceanu)⁷⁰. Figura eroului din Războiul de Independență, Ioan D. Pastia, a fost evocată în piesa „Șoimii” de Petru Vintilă, prezentată în premieră la 26 martie 1977 la Teatrul de Stat din Bârlad, operă dramatică reprezentată în stagiunea 1976-1977 și la Teatrul din Sibiu (secția germană, regia aparținând lui Constantin Dinisichiotu)⁷¹.

Momentul centenarului Independenței României a fost marcat pe scenele transilvănene și de montarea altor piese de inspirație istorică scrise de dramaturgul Văii Jiului, Ion D. Sîrbu (născut la Petrila într-o familie de mineri, cu studii de filosofie în mediul universității clujene interbelice, activ la începutul anilor '40 în Cercul Literar de la Sibiu, format sub aripa lui Lucian Blaga, victimă a regimului ideocratic de stânga în anii săi de început și care a scris după 1964 – an în care i s-a stabilit domiciliul forțat la Craiova, funcționând apoi ca secretar literar al Teatrului Național din localitate – o serie de piese de teatru, reprezentate preponderent la Teatrul din Petroșani). Piesa lui I. D. Sîrbu, *Iarna lupului cenușiu*⁷², inspirată de momentul 1877-1878, a fost publicată în acel context în paginile revistei „Teatrul”, fiind reprezentată atât pe scena Teatrului Dramatic din Brașov (premiera la 29 aprilie 1977 în montarea datorată lui Tudor Florian) cât și la Naționalul timișorean (premiera la 16 mai 1977 în regia lui Emil Reus)⁷³. O altă creație a lui I. D. Sîrbu, redactată cu amintita ocazie,

⁶⁵ L. Drimba, S. Vasilescu, D. Chirilă, M. Morariu, E. Pop, *op. cit.*, p. 380.

⁶⁶ *Hotărârea sau De câte ori am pornit de Mircea Bradu*, în *Teatrul*, a. XXII, nr. 6, iunie 1977, p. 53-56. Piesa a fost reprezentată și la Teatrul din Ploiești la 16 mai 1977. Detalii pe <https://www.teatrulreginamaria.ro/ro/trupa-iosif-vulcan/arhiva/217-spectacole/stagiunea-1976-1977/1799-hotararea-si> și <https://www.dmt.ro/artist/ciupe-teodor/>, accesate la 18 mai 2024.

⁶⁷ Mihai Nadin, *Două ore de pace de D. R. Popescu*, în *Teatrul*, a. XXII, nr. 5, mai 1977, p. 33-37. A se vedea <http://www.teatrulnationalcluj.ro/piesa-302/doua-ore-de-pace/>, accesat la 24 mai 2024.

⁶⁸ Vezi <https://nemzetiszinhas.ro/play/ket-ora-beke/?lg=ro>, accesat la 24 mai 2024; Mira Iosif, *Teatrul de Stat din Tg. Mureș – Secția maghiară. Două ore de pace de D. R. Popescu*, în *Teatrul*, a. XXII, nr. 6, iunie 1977, p. 48-50.

⁶⁹ Florian Potra, *Patetica '77 de Mihnea Gheorghiu. Teatrul Maghiar de Stat din Cluj-Napoca*, în *Teatrul*, a. XXII, nr. 6, iunie 1977, p. 47-48.

⁷⁰ Date pe <http://teatrulbm.ro/arhiva-tmbm/>, accesat la 29 septembrie 2025.

⁷¹ Piesa fusese redactată de scriitorul Petru Vintilă în contextul documentării pentru romanul *Șoimii au trecut Dunărea*, proză care urma să apară cu ocazia centenarului Independenței României. Episodul dramatic al morții voluntarului Ion Pastia, așa cum era relatat în jurnalul de front al corespondentului italian Marco Antonio Canini, l-a impresionat, rezultatul fiind piesa „Șoimii”. Mira Iosif, *Teatrul „V. I. Popa” din Bârlad. Șoimii de Petru Vintilă*, în *Teatrul*, a. XXII, nr. 4, aprilie 1977, p. 51-51. Vezi și <https://ro.scribd.com/doc/98010037/TNRS-Repertoriu-Total-1948>, accesat la 29 septembrie 2025.

⁷² C. Pascu, M. Munteanu, T. Angelescu, D. Velea, *op. cit.*, p. 287.

⁷³ Florin Tornea, *Iarna lupului cenușiu de I. D. Sîrbu*, în *Teatrul*, a. XXII, nr. 7, iulie 1977, p. 40-42.

Rapsodie transilvană, este ambientată în Țara Hațegului în iunie 1877 și imaginează o acțiune de susținere a armatei române de către localnicii de peste munți prin furnizarea de material de luptă. Piesa de inspirație istorică *Rapsodie transilvană* a fost jucată pe scena Teatrului „Valea Jiului” din Petroșani în stagiunea 1976-1977 (regia Valentina Balogh, premiera la 24 aprilie 1977)⁷⁴. Tot în contextul centenarului Independenței a fost propusă la Teatrul de Stat din Arad piesa *Noaptea marilor întâlniri* de Virgil Costea, care evoca momentul Mihai Viteazul (regia Dan Alecsandrescu, cu premiera la 6 februarie 1977)⁷⁵.

Tot în amintitul context al celebrării vocației independenței statale, dar și al comemorării a 500 de ani de la moartea lui Vlad Țepeș sunt reprezentate pe scenele transilvănene și bănățene piese circumscrise temei. La Teatrul Dramatic din Baia Mare, piesa *Moartea lui Vlad Țepeș* de Dan Tărchilă (care avusese premiera la Teatrul din Pitești) a fost pusă în scenă – în regia lui Bogdan Berciu și pe scenografia semnată de Teodor Ciupe și Dorina Sortan –, în stagiunea 1977-78, premiera având loc la 18 octombrie 1977⁷⁶. Piesa istorică dedicată figurii lui Vlad Țepeș, *Se adună vremile* (debutul în dramaturgie al pe atunci conferențiarului de la Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică, Mihai Vasiliu, care a semnat opera dramatică împreună cu Remus Nastu, cel din urmă cu o experiență în lumea spectacolului câștigată în studiourile cinematografice de la Bufta), cu premiera la nivelul țării la Teatrul din Brăila, a fost reprezentată pe scena Teatrului de Stat din Reșița în premieră la 27 aprilie 1977 în regia lui Eugen Vancea⁷⁷.

Începutul anilor '80, marcat de ascensiunea tracopatiei, celebrată la nivel politico-ideologic printr-o aniversare „construită” – 2050 de ani de la crearea statului dac centralizat –, a indus, la nivelul dramaturgiei autohtone, crearea unor piese de inspirație istorică specifice. Astfel, stagiunea 1979-80 a Teatrului Dramatic din Baia Mare s-a deschis cu piesa de inspirație istorică scrisă de Alexandru Popescu, *Rămas bun, Soare-Apune!* (premiera la 20 septembrie 1979, regia Ion Deloreanu, decorurile Mircea Matcaboji), care evoca ficțional și, conform opiniei criticilor, într-o manieră simplistă și cu un limbaj anacronic, atmosfera momentului părăsirii Daciei de către legiunile romane⁷⁸. Mai amintim că stagiunea 1979-1980 a Teatrului din Brașov a fost inaugurată tot de o lucrare tematică: *Muntele* a lui Dumitru Radu Popescu (piesă redactată la finele anilor '70 și care fusese reprezentată la Teatrul Tineretului din Piatra Neamț în iunie 1977), pe scena brașoveană în regia lui Eugen Mercus, piesă care aducea pe scenă lumea geților lui Dromichaites⁷⁹.

În 1984, la bicentenarul Răscoalei din 1784, Naționalul clujean a pus în scenă piesa lui Mircea Vaida, *Execuția se repetă* (regia Aureliu Manea, cu premiera la 10 noiembrie 1984)⁸⁰, în vreme ce la Teatrul de Stat din Turda evenimentul a fost marcat de reprezentarea, la 30 noiembrie 1984, a piesei de teatru scurt *Urme pe zăpadă* de Paul Everac (regia aparținând lui Mircea Moldovan, actorii Mircea Cosma și Aurelian Gheorghe dând viață personajelor Horea, respectiv Cloșca)⁸¹. De amintit că în stagiunea 1968-1969, piesa *Urme pe zăpadă* de Paul Everac mai fusese reprezentată la Teatrul din Sibiu, într-un spectacol-coupé intitulat *Cetatea fără ziduri*, care propunea în regia lui Dan Nasta două opere dramatice cu subiect istoric (*Urme pe zăpadă* de Paul Everac și *Avram Iancu* de Lucian Blaga)⁸². Piesa *Urme pe zăpadă* de Paul Everac a fost reprezentată și la Miercurea Ciuc în toamna anului 1984, în contextul celebrării evenimentului și la teatrele populare și muncitorești din Transilvania. De altfel, figurile lui Horea, Cloșca și Crișan au fost evocate pe scenă atunci prin contribuția teatrelor populare și muncitorești și în alte localități. Astfel, opera dramatică *Se face ziuă. Episod dramatic din revoluția* a lui Horia de Zaharia Bârsan a fost reprezentată la Alba Iulia și la Târgu Lăpuș, iar *Baladă despre Horia* de Vasile Zdrengea a fost pusă în scenă la Șiria⁸³. La Teatrul din Petroșani,

⁷⁴ C. Paraschivescu, *Teatrul „Valea Jiului” din Petroșani. Rapsodie transilvană de I. D. Sîrbu*, în *Teatrul*, a. XXII, nr. 5, mai 1977, p. 37-38; C. Pascu, M. Munteanu, T. Angelescu, D. Velea, *op. cit.*, p. 586.

⁷⁵ Detalii pe https://old.cimec.ro/scripts/TeatreNou/detalii_premiera.asp?sq=020101117605&sq1=6&sq2=Teatrul%20de%20Stat%20-%20Arad&sq3=020101, accesat la 30 septembrie 2025.

⁷⁶ *Moartea lui Vlad Țepeș de Dan Tărchilă*, în *Teatrul*, a. XXII, nr. 12, decembrie 1977, p. 66-67; Date pe <https://www.dmr.ro/artist/ciupe-teodor/>, accesat la 17 mai 2024 și <http://teatrulbm.ro/arhiva-tmbm/>, accesat la 29 septembrie 2025.

⁷⁷ Paul Tutungiu, *Teatrul de Stat din Reșița. Se adună vremile, de Mihai Vasiliu și Remus Nastu*, în *Teatrul*, a. XXII, nr. 5, mai 1977, p. 41-42.

⁷⁸ Bogdan Ulmu, *Teatrul Dramatic din Baia Mare. Rămas bun, Soare-Apune de Al. Popescu*, în *Teatrul*, a. XXIV, nr. 10, octombrie 1979, p. 25-26; Alexandru Popescu, *Rămas bun, Soare-Apune! O istorie din ani nescriși în trei acte și un prolog*, Editura Eminescu, 1982, 136 p. (Colecția Rampa).

⁷⁹ Mira Iosif, *Piesa românească pe scenă. Teatrul Tineretului din Piatra Neamț. Muntele de D. R. Popescu*, în *Teatrul*, a. XXII, nr. 7, iulie 1977, p. 37-40; Fănuș Băileșteanu, „*Muntele*”, în *Teatrul*, a. XXIV, nr. 5, mai 1979, p. 17-19; C. Paraschivescu, *op. cit.*, p. 222-225, 643.

⁸⁰ Vezi <http://www.teatrulnationalcluj.ro/piesa-359/executia-se-repeta/>, accesat la 23 octombrie 2023.

⁸¹ O cronică mai puțin favorabilă montării piesei a fost semnată de Margareta Bărbuță, în *Teatrul* nr. 2, februarie 1985, p. 54.

⁸² Detalii pe <https://ro.scribd.com/doc/98010037/TNRS-Repertoriu-Total-1948>, accesat la 29 septembrie 2025.

⁸³ Mihai Crișan, *Festivalul Național „Cântarea României”. Teatrele populare și muncitorești în noua stagiune*, în *Teatrul*, nr. 10-11, 1984, p. 45-47.

bicentenarul Răscoalei lui Horea a fost marcat de reprezentarea, cu premiera la 27 octombrie 1984, a poemului dramatic semnat de Mircea Vaida, *Eroii neamului (Horia)*, în regia lui Florin Fătuțescu⁸⁴.

Cultul personalității liderului unic și-a lăsat amprenta directă asupra pieselor de inspirație istorică. Amintim aici *Primăvara eroului* de Emil Poenaru, realizată de asemenea în formula reconstituirii (autorul fiind și jurist), piesă inspirată de procesul de la Brașov din primăvara anului 1936 intentat tinerilor comuniști și antifasciști printre care se număra și Nicolae Ceaușescu, a cărui figură era construită gradual în dezvoltarea dramatică, prin relatările martorilor. Piesa regizată de Eugen Mercus a avut premiera absolută la Teatrul Dramatic din Brașov la 25 ianuarie 1983 – în contextul aniversării zilei de naștere a dictatorului comunist – reprezentația fiind deschisă de un prolog filmat (imaginea David Reu) în care pe un ecran mobil erau proiectate fotografii de arhivă comentate din off prin lectura pasajelor de ziar privitoare la evenimentul evocat. De reținut că nu a fost bine primită de critica de specialitate, chiar dacă se încadra perfect propagandei regimului prin tematică (în special erau deplânse o serie de lungimi excesive și un anumit dezechilibru compozițional, apreciindu-se că era susținută doar „prin problematică și prin tonul just”)⁸⁵.

Ultimul deceniu de comunism a semnificat pentru scenele ardelene și abordarea unor evenimente istorice strict locale, dezvoltarea și propunerea unor creații remarcabile ale istoriei dramaturgiei și consacrarea unor opere aparte aniversării Marii Uniri. La 35 de ani de la evenimentul tragic de la Moisei din 14 octombrie 1944, Teatrul de Stat din Turda a pus în scenă, în premieră absolută, piesa scriitorului aplecat spre social și spre reliefaarea dramelor celui de-Al Doilea Război Mondial în cheie politico-ideologică, Nicolae Jianu (1916-1982), *Martirii*. Premiera a avut loc astfel în context transilvan, pe scena Teatrului turdean, în stagiunea 1979-1980, la 4 octombrie 1979, în regia lui Matei Varodi⁸⁶.

În februarie 1978, pe scena teatrului orădean are loc o premieră inedită atât din punct de vedere cultural cât și istoric. Sub regia lui Ion Olteanu este montată pentru prima dată piesa *Occisio Gregorii în Moldavia Vodae tragedice expressa*, primul text dramatic scris în românește, datând din 1778 și descoperit în Biblioteca Episcopiei din Oradea (atribuit lui Samuil Vulcan). Cu acest spectacol este întreprins un turneu de prezentare în capitală, unde reușește să impresioneze atât de mult încât, doi ani mai târziu, Alexandru Tocilescu va monta același text la teatrul Bulandra. Spectacolul orădean a fost distins cu Marele Premiu la Ediția a II-a a Săptămânii Teatrului Scurt⁸⁷.

Dedicată Marii Uniri rămâne piesa de debut în teatru a scriitorului, juristului și istoricului literar transilvănean Teodor Tanco, originar din Monor, cu studiile secundare și superioare desăvârșite la Năsăud și Cluj. Membru al Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor, având contact direct cu lumea teatrului transilvănean încă de la finele anilor '60, când a ocupat funcția de director al Teatrului de Stat din Turda (în perioada 1969-1972), el s-a aplecat asupra vieții rurale din nordul Câmpiei Transilvănene în contextul Marii Uniri, la 60 de ani de la eveniment, în 1978, propunând drama în două părți *Cetatea Unirii*⁸⁸, reprezentată pe scena Teatrului de Stat din Turda în stagiunea 1978-1979⁸⁹, iar la Teatrul de Nord din Satu Mare, secția română, la 30 noiembrie 1978 (regia Ion Deloreanu, scenografia Ion Sasu)⁹⁰. La Teatrul din Brașov, spectacolul-lectură *Cetatea Unirii* cu texte de Teodor Tanco a fost realizat de Dimitrie Roman la Sala Studio la 28 noiembrie 1988, omagiind 70 de ani de la Marea Unire⁹¹. Ca dramaturg, Teodor Tanco a preferat reconstituirile istorice (vezi dramaturgia cuprinsă în 1985 în volumul *Trilogie transilvană*⁹²).

Un loc aparte a fost ocupat, în rândul textelor restitutive ale istoriei naționale sau inspirate din istoria națională, de piesa lui D. R. Popescu, *Studiu osteologic al unui schelet de cal dintr-un mormânt avar din*

⁸⁴ C. Pascu, M. Munteanu, T. Angelescu, D. Velea, *op. cit.*, p. 357, 583.

⁸⁵ Alice Georgescu, *Piesa românească în premieră absolută. Teatrul Dramatic din Brașov. Primăvara eroului de Emil Poenaru*, în *Teatrul*, nr. 3, martie 1983, p. 34-35 (la rubrica „Cronica dramatică”); C. Paraschivescu, *op. cit.*, p. 646.

⁸⁶ Conform <https://www.tnamtdigital.ro/portfolio-item/martirii-1979-1980/>, accesat la 19 septembrie 2025.

⁸⁷ L. Drimba, S. Vasilescu, D. Chirilă, M. Morariu, E. Pop, *op. cit.*, p. 372. Date și pe <https://www.teatrulreginamaria.ro/ro/despre/istoric>, accesat la 20 octombrie 2023.

⁸⁸ Teodor Tanco, *Cetatea Unirii*, ed. a 2-a, Ecou Transilvan, 80 p. Pentru lista directorilor Teatrului din Turda vezi vol. 75 de ani de teatru la Turda. 1948-2023, Teatrul Național Aureliu Manea Turda, p. 72 (cap. *Memoria vie. Oamenii teatrului*).

⁸⁹ *Teatrul Municipal Turda, Memoria inimii. Album de familie, ilustrat cu sentimente. Teatrul Municipal Turda la 60 de ani. 1948-2008*, p. 157.

⁹⁰ Conform [https://old.cimec.ro/scripts/teatrenou/detalii_premiera.asp?sq=310101117803&sq1=6&sq2=Teatrul %20de%20nord% 20-%20Satu%20Mare&sq3=310101](https://old.cimec.ro/scripts/teatrenou/detalii_premiera.asp?sq=310101117803&sq1=6&sq2=Teatrul%20de%20nord%20-%20Satu%20Mare&sq3=310101), accesat la 30 septembrie 2025.

⁹¹ C. Paraschivescu, *Teatrul „Sică Alexandrescu”, Brașov. Monografie*, p. 310, 651.

⁹² T. Tanco, *Trilogie transilvană*, București, Cartea Românească, 1985, 230 p. (colecția Teatru). Despre abordarea sa în domeniul literaturii dramatice, criticul literar Mircea Ghițulescu aprecia „Teodor Tanco și, în general, autorii de reconstituiri istorice știu să vadă destinele umane palpitând printre rândurile paginii adormite a documentului. Dramatizarea istoriei nu poate veni decât din partea unui om cu imaginație care știe că în spatele tonului abstract și neutru cu care ne vorbește istoria trăiește o lume patetică [...iar] noi contemporanii suntem produsul îndepărtat al acestui zbucium”, subliniind propensiunea lui Teodor Tanco „de a explora arhiva, de a citi zeci de documente”, pentru ca pe firul lor logic să pornească în creația dramatică.

Transilvania, operă dramatică reprezentată la Naționalul din Timișoara (în 1981) și pe scenele altor teatre ardelene (la Brașov sub titlul *Mormântul călăreșului avar*, regia Mircea Marin, premiera la 30 decembrie 1980). Cu un subiect cu trimiteri istorice și care făcea referire la o istorie mult mai recentă, cea a primilor ani ai instaurării puterii populare, reliefând realități și adevăruri sensibile și frecvent oculte ale istoriei acelor timpuri, piesa s-a impus ca un teatru al metaforelor și simbolurilor, al interpretărilor plurivalente, fiind dificil de reprezentat în condițiile epocii și exprimând deschiderile unei literaturi alternative⁹³.

De altfel, în ultimii ani ai regimului comunist s-a precizat în evoluția dramaturgiei autohtone piesa cu valențe istorice în care istoria națională era asumată în directă legătură cu actualitatea și nu în sensul validării propagandistice a unui regim marcat de cultul personalității liderului unic. Istoria națională era asumată într-o formă metaforizată și într-o altă viziune, demitizatoare, obiectivul fiind tocmai dizolvarea prejudecăților estetice în ceea ce privea piesa istorică (situarea cronologică devenea convențională, iar prezentul era comentat prin medierea istoriei). Acestei tipologiei (tragico-parodice) îi este încadrabilă piesa inspirată din anii domniei lui Vlad Țepeș, *Răceala*, semnată de Marin Sorescu. *Răceala* lui Marin Sorescu a fost propusă de Teatrul din Sibiu în stagiunea 1979-80, în regia lui Iulian Vișa⁹⁴ și la Naționalul timișorean în stagiunea 1987-1988, în regia lui Emil Reus⁹⁵.

Pe scenele transilvănene (la Cluj-Napoca în 1978⁹⁶, la Brașov în 1982, în regia lui Florin Fătuțescu, premiera 3 octombrie 1982 etc.) a fost reprezentată piesa *A treia țepă* de Marin Sorescu, care se dorea parte a unei trilogii istorice. La Cluj-Napoca, piesa *A treia țepă* a fost pusă în scenă în regia lui Mircea Marin și s-a bucurat de scenografia lui Teodor Ciupe, având premiera la 28 decembrie 1978⁹⁷. Piesa a fost jucată și la Teatrul de Nord din Satu Mare, secția română, cu premiera la 21 decembrie 1980 în regia lui Ioan Georgescu⁹⁸. De altfel, dipticul *Răceala – A treia țepă* de Marin Sorescu rămâne în continuare o pagină de literatură dramatică interesantă și în afara contextului epocii, marcată de umorul specific poetului și dramaturgului Marin Sorescu și de reverberațiile filosofiei istoriei care se regăsesc în amintitele piese⁹⁹.

În ultimul deceniu al regimului ideocratic de stânga, național-comunismul promova figurile de marcă ale mișcării naționale, trecând peste o eventuală apartenență religioasă mai puțin deziderată (la religia greco-catolică, de exemplu). Interesantă rămâne astfel, în context transilvănean, reliefaarea figurii lui Vasile Lucaci în legătură cu aniversările Marii Uniri. În stagiunea 1978-1979 a avut loc reprezentarea pe scena Teatrului din Baia Mare a piesei lui Dan Tărchilă, *Vasile Lucaci* (regia Ioan Ieremia, scenografia Dragoș Georgescu, premiera la 16 noiembrie 1978)¹⁰⁰. Piesa era axată pe o figură de seamă a mișcării memorandiste, unul dintre redactorii textului Memorandului, alături de Iuliu Coroianu, cu o notorie activitate pro-unionistă desfășurată în favoarea unirii Transilvaniei cu România în anii Primului Război Mondial (1915-18), dar care fusese și un exponent de seamă al clerului greco-catolic maramureșean. Piesa a fost reprezentată și în stagiunea 1987-88 (tot în regia lui Ion Ieremia, cu premiera la 12 ianuarie 1988) și a fost distinsă cu premiul I la ediția a VII-a, din 1988, a Săptămânii Teatrului Scurt de la Oradea¹⁰¹. De asemenea figurii lui Vasile Lucaci, surprinsă în contextul memorandist și al evoluției mișcării naționale, dramaturgul orădean Mircea Bradu îi dedică piesa *Inima*, jucată în premieră absolută pe scena Teatrului din Oradea la 24 martie 1979, în montarea datorată lui Alexandru Colpacci¹⁰².

Constatăm astfel că drama istorică românească reprezentată pe scenele din Transilvania și Banat în anii regimului comunist, prevalent în epoca național-comunismului, a fost scrisă îndeosebi de autori transilvăneni sau care au avut directă tangență cu spațiul regional. Au fost mai puțin reprezentate operele de marcă impuse atunci la nivel național (creațiile lui Mihnea Gheorghiu, de exemplu), și s-a urmărit – acolo unde celebrările aniversative au fost direct legate de contextul local – punerea în scenă a unor piese cu subiect transilvan și reliefaarea eroilor locali.

⁹³ M. Voicu, *op. cit.*, p. 58-59, 64, 246, 255, 280, 310, 316, 322, 333, 353, 372; C. Paraschivescu, *op. cit.*, p. 231-233, 358, 554, 592, 599, 601, 644.

⁹⁴ C. Pascu, M. Munteanu, T. Angelescu, D. Velea, *op. cit.*, p. 55; Valentin Silvestru, *Opinii despre stagiunea 1979-1980*, în *Teatrul*, a. XXV, nr. 7-8, iulie-august 1980, p. 36-45 (în special p. 41).

⁹⁵ M. Voicu, *op. cit.*, p. 51, 54, 60, 64-65, 255, 315, 346.

⁹⁶ Vezi <https://www.teatrulnationalcluj.ro/piesa-316/a-treia-teapa/>, accesat la 23 octombrie 2023.

⁹⁷ Date pe <https://www.dmt.ro/artist/ciupe-teodor/>, accesat în 17 mai 2024.

⁹⁸ Vezi https://old.cimec.ro/scripts/teatrenou/detalii_premiera.asp?sq=310101118003&sq1=5&sq2=Teatrul%20de%20nord%20-%20Satu%20Mare&sq3=31010, accesat la 30 septembrie 2025.

⁹⁹ M. Runcan, *op. cit.*, p. 750.

¹⁰⁰ Constantin Radu Maria, *Teatrul Dramatic din Baia Mare. Vasile Lucaci de Dan Tărchilă*, în *Teatrul*, a. XXIV, nr. 7-8, iulie-august 1979, p. 125; <http://teatrulbm.ro/arhiva-tmbm/>, accesat la 29 septembrie 2025.

¹⁰¹ L. Drimba, S. Vasilescu, D. Chirilă, M. Morariu, E. Pop, *op. cit.*, p. 288-289, 291; <http://teatrulbm.ro/arhiva-tmbm/>, accesat la 29 septembrie 2025.

¹⁰² Mircea Bradu, „*Inima*”, în *Teatrul*, a. XXXIII, nr. 1, ianuarie 1988, p. 26-28; L. Drimba, S. Vasilescu, D. Chirilă, M. Morariu, E. Pop, *op. cit.*, p. 374.